

ישראל
חברת
מופת

ישראל
חברת מופת
מיזם חגיגי
14'08

איור: עופר גץ

אות המופת

▲ "מדינת ישראל [...] תהא מושתתה על יסודות החירות, הצדק והשלום לאור חזונו של נביאי ישראל". מילים אלה, בליבה של מגילת העצמאות, מהדהדות את התפיסה היהודית והציונית שעל-פיה הקמת המדינה לא נועדה להיות רק פתרון מדיני וקיומי, ואף לא זכות טבעית למולדת ולריבונות בלבד, אלא מסגרת למימוש של חזון, החזון לייצירתה של חברת מופת.

מילות הפתיחה של המגילה – "בארץ-ישראל קם העם היהודי [...] בה יצר נכסי תרבות לאומיים וכלכליים והוריש לעולם כולו את ספר הספרים הנצחי" – רומזות לכך שחברת המופת ההיסטורית, כמו זו הנכספת, אינה תחומה לגבולות המדינה והעם בלבד, אלא שואפת להציע את נכסיה לאנושות כולה.

אתוסים קדמוניים, שנגזרו ממילות הפסוקים כ"עם סגור לה" או "לאור גויים" (שנשתבש מעט ל"אור לגויים"), תורגמו לחזון של חברת מופת, מתוך תפיסה עמוקה של ברית ייעוד. דוק: לא "ככל הגויים" אלא "לאור גויים". עם ישראל אינו רק גוף אורגניזציה, שחפץ להתקיים, אלא עם שנוגד לתיעוד.

מילות הנביא ישעיהו "נתתיך לאור גוים", ואתנך לבית עם לאור גוים" ו"הלכו גוים לאורךך", נתחברו בדעת הוגי ימי הביניים לדבריו המפורסמים על אחרית הימים "ונהרו אליו כל הגוים... כי מציון תצא תורה... לא ישא גוי אל גוי חרב" וגו', והיו לחזון נהדר לעת שיבת עם ישראל לארצו. שיבת רבת רושם, שתפקח את עיני האומות ותהפוך את ציון למרכז רוחני שממנו יוצאת בשורה לעולם כולו.

אור לכריתת ברית הייעוד עם עם ישראל בהר סיני, שם מעביר האל לישראל את מסר "היהייתם לי סגולה מכל העמים", הוא ממשיך ומצווה: "אתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש". החכם והרופא האיטלקי, מחבר הספר הפילוסופי "אור עמים", רבי עובדיה ספורנו, חיבר בביאורו למקרא את כל

הביטויים הללו יחדיו: "ובזה תהיו סגולה", כי תהיו ממלכת כהנים' להבין ולהורות לכל המין האנושי לקרוא כולם בשם ה'... כאומרו: 'כי מציון תצא תורה'. ממלכת הכהנים שבנה הקב"ה בעמל רב ובשנות דור – מאז בחירתו באברהם והביטחתו אליו ועד הביא את זרעו לכינון אומת-ברית נאמנה שעתידה לשוב אל ארץ ישראל – לא לעצמה נועדה, אלא להביא בשורה למין האנושי כולו.

תורת ישראל, כדרכה, אינה מסתפקת בהכרזה, ואף לא בעשרת העקרונות שבאו אחריה. בהמשכה היא עתידה לפי רוט לפרטים מעשיים את משמעותה של ממלכת מופת זו. בסוף ספר ויקרא, בפרשה בעלת הכותרת רבת המשמעות "בהר סיני", מניחים לרגע להתנהלות ה"כהנית" שמשמעותה עבודת הפולחן, וחותרים את החומש בהתנהלות הכלכלית-חברתית של ממלכת הכהנים על אדמתה, "כי תבוא אל הארץ". הציוויים המפורטים מבקשים ליצור על אדמת הארץ חברה, אוטופית כמעט, חברת צדק וצדקה, השומטת בעלות על קרקעות, נכסים, חובות ועבדים ומחזיקה במך ובאביון – אה כגרות-שב – לבל ייפולו. חברה שהמערכת הכלכלית שלה נמנעת כאדיאל נשגב מריבית ונשך. חברת חסר שבי-תשתיתה ביטחון כלכלי, חברתי ונפשי לחבריה.

חברות מופת אידיאליות – רתיות, פילוסופיות או אידאולוגיות וכלכליות – זכו לאורך הדורות לתיאורים בהגות ובספרות העמים. למין ה"פוליטאה" של אפלטון המציגה את "העיר הטובה", ו"עיר האלוהים" האוגוסטינית, דרך ספרו של תומאס מור האנגלי על "האי החדש אוטופיה" ו"אטלנטיס" של פרנסיס בייקון ועד ולס והאקסלי ורי בים אחרים. רוב היצירות שלאחר אפלטון מציגות חברה דמיונית למדי, על דרך הביקורת ואף הסאטירה. אף ספרות המדרש הציעה חברה אוטופית-דמיונית באמצעות דמותו של אלכסנדרוס מוקדון המבקר במלכות קצאי שמאחורי הרי החושך.

מייסד הציונות המדינית וחזוה המדינה בנימין זאב הרצל, שהגה ומימש רעיונות מעשיים שלא נותרו עוד כתפילות וכחלומות וכצפצוף הודויר בלבד, טבע את חזון חברת המופת המבוססת על ערכי צדק ושוויון כרוגמה לאנושות כולה כבר

בספרו המוקדם "מדינת היהודים", שהיה למסמך היסוד של התנועה הציונית. גם ברומן האוטופי פרי עטו "אלטנוילנד", ישראל העתידית היא חברת שוויון וכוויות וצדק חברתי, דמר קרטית, מודרנית ומשגשגת.

כל אבות הציונות שאחריו – הוגים, רבנים, סופרים, מנהיגים ומדינאים – כולם ראו את ייעוד התנועה הציונית ביצירתה של חברת מופת במדינה ריבונית בארץ ישראל. מטבע הדברים, מעבר להסכמה בסיסית זו ראה כל אחד ואחד מהם את תמונת חברת המופת שבחזונו באור אחר. בין תחרות לשוויון, בין סוציאליזם לקפיטליזם, בין נביעה מן המקורות לבין יצירה כלל אנושית.

בבסיס ההתגוששות האידאולוגיות שאינן נותנות כאן מנוח, מעבר לתשוקות ולפחדים קיומיים ומעבר ליצרים ולבקשת מרון, מפכה עדיין יסוד חיוני פורה, נובע ובוטט, פורץ וחסר נחת, שאינו נכון לזנח את חזון חברת המופת לטובת חיי ביטחון ורווחה גרידא, שאין עמם ייעוד. הכוחות האידאולוגיים הנאבקים, מבעד למעטה הכוחות ולקליפת השטחיות, מתמודדים ומושכים זה בכה וזה בכה למימוש חוזר גם לדמות הראויה למדינת ישראל, כחברה מתוקנת לעצמה וכמופת למשפחת העמים.

כמאה עשרים וחמש שנים לאחר ראשית הפצת רעיונותיו של הרצל ובמלאת שבעים ושתיים שנים להקמת פרי חזונו, מדינת ישראל – ברוב אתגרים וקשיים, זמן מלחמות ומג-פה, לצד הישגים כבירים, משגשים ונוסכי גאוה – חשבנו לעורר מחדש את הדיון על חברת המופת הישראלית הר-צויה. לא במסגרת דיונים היסטוריים, ולא דווקא במונחים שבהם דיברו אבות הציונות על חזונם, אלא במבט צופה פני עתיד ומתוך פירוט לתחומי עשייה שונים: תעשייה וכלכלה, חברה ותקשורת, צבא וביטחון, מדיניות חוץ, תרבות ויציר-ה, עמיות יהודית ועוד. את האתגר הנחננו בפני אנשי רוח ועשייה, מומחיות ומומחים בתחומים השונים, ודבריהם הלוא הם כתובים לפנינו.

חג עצמאות שמח:
שמואל פאוסט